A holnapba lépő gyár

Ünnepelnek ezekben a napokban Szolnokon. No, persze nem mindenki, csak azok, akik tudják, mi épült esztendőkig a *papírgyár* új kerítésein belül. A fiatalasszony, aki a sűrű ködben a város határából a gyárhoz vezet, például nemigen tudja, miféle építkezés volt itt. Annyit azonban ő is tud, hogy „ritka nagy".

Ritka nagy, valóban. Történetét megőrizték a gyári krónikák. S ezekben az első idetartozó időpont: 1969. Ekkor tette a gyár az első lépést majdani bővítési lehetőségei felé: megvásárolta a szomszédos telkeket.

Szilágyi Ottó igazgató:

— Amikor idejöttem, s én kerültem a gyár élére, az előző igazgatóm azt mondta, na, Ottó, a négyes gépet még üzembe helyezitek, aztán *megszűnt* a papírgyár továbbfejlesztési lehetősége. Nem akartam elhinni, bár akkor úgy tűnt, valóban igaza van. A gyár területének beépítettsége már 75 százalékos volt. Mégis megpróbáltuk... 1970-ben elkészült egy telepítési tanulmány, mely céljául, egy ötvenezer tonna/év kapacitású író-nyomó papírgép felállítását tűzte ki célul.

A „mű" krónikája

A másfél évtizedes történet szép lassan kezd kibontakozni.

1973. december 1.: A *Könnyűipari Tervező Intézet* elkészíti a beruházási tanulmányt.

1976. szeptember: a *Könnyűipari Minisztérium* elkészíti az első fejlesztési cél tervezetét.

1977 január: az *Állami Tervbizottság* jóváhagyja a beterjesztett fejlesztési céljavaslatot. Ekkor már megkötötték a Szovjetunióval és Jugoszláviával a hosszú távú cellulózszállítási egyezményeket, a hazai papíripar fejlesztése elől tehát az egyik akadály elhárult.

1977 februárjában a *Technoimpex* ajánlati kiírást küld külföldi papíripari gépgyáraknak. Tizenkét cégtől érkezik ajánlat.

1978. december 5.: az Állami Tervbizottság dönt, a beruházást meg kell valósítani.

1979. július 27.: az *Állami Fejlesztési Bank* és a *Papíripari Vállalat* megköti a kölcsönszerződést a beruházás finanszírozására. Eszerint a pénzügyi fedezet: *hatmilliárd 78 millió 400 ezer forint*. Külföldi gépek vásárlására *62 millió dollárt* fordíthatnak.

1979 második fele: a Technoimpex sorozatban köti a gépszállítási szerződéseket. A finn VALMET céggel, az osztrák Voith-tal, a nyugatnémet Jagenberggel...

1980 december: az országgyűlés törvényerőre emeli a VI. ötéves tervet. Ebben az Árpád-híd és a Szolnoki Papírgyár rekonstrukciója is szerepel. A beruházás kezdési időpontja: 1981. január 1-e. A tervezett befejezés 1984. szeptember 30.

Ahol az ember kevés...

A mázolóüzem fiatal vezetője, *Kézai* Zsolt, 30 éves üzemmérnök. Ő kalauzol, s magyarázza, mit is látok. Azt már tudom, hogy a VALMET cég 1976 és 1982 között 26 ilyen gépet adott el a világban, a miénk a 27. S azt is tudom, hogy igen sok érdekességgel lesz dolgom. Azt azonban nemigen tudja elképzelni a hasonló állami nagyberuházásban járatlan földi halandó, hogy mire lehet elköltení 62 millió dollárt, hatmilliárd forintot?

Megyünk föl a lépcsőn, különböző csővezetékek között haladunk el, óriási tartályok mellett, s egy terembe érünk, ahol a dobhártyaszaggató vijjogástól-visítástól nemigen értjük egymás szavát. Kézai Zsolt háromszor elismétli, de inkább a szájáról olvasom le, mint hallom: *cellulózőrlők*. Bólintok, jól van, értem én... Odébb jutunk hamarosan, egy nagy, ablakos helyiségbe, ahol csend, félhomály fogad. Méltóságteljesen terpeszkedik a helyiségben a vezénylőpult s az egésznek a szélén: *embermagas számítógép*. Az előkészítés folyamatszabályozása zajlik itt, mondja a vezetőm. A számítógép maga végez mindent, kiírja, hogy éppen milyen folyamatokat szabályoz. Nézzük csak. Hamu például 14 százalék lehet, a kiírás szerint. Most éppen 13,5 százalék. Ám a gép közli: dolgozik, türelem. Beszélgetésünk végére már 13,6 százalék...

— Ezt ma már csak számítógéppel lehet csinálni — világosít fel az üzemmérnök. — Eddig úgy volt, hogy az anyagból mintákat vettek, azt elvitték a laborba, ott megvizsgálták, aztán visszamentek, korrigáltak. Ilyen gépsebességnél azonban, ahol percenként 700 méter papíros készül, vagy ha úgy szemléletesebb: 28 ezer négyzetméter, az ember már kevés.

Belépünk a szomszéd terembe és ott van, amiről mostanában annyit beszélnek. A Gép. Kilencvenhat méter hosszú.

Új helyszín, új „kép". A monstrum mentén, itt is, ott is színes képernyők, számítógépek. Valamennyi önálló légkondicionálással ellátva, nem árthat nekik se por, se nedvesség. Odalépünk az egyikhez. Az a dolga, hogy jelezze a gyártási hibákat. Színes monitorán ki is írja. „Térképet" rajzol az éppen készülő papírtekercsről, a kis lyukat sárgával, a nagy lyukat lilával, a sötét foltot zölddel, a világosat kékkel jelöli. Most éppen kiírja: a tekercs 4972. méterénél egy nagyobb lyuk keletkezett. Később, amikor az egészet áttekercselik, a hibás részt a számítógép jelzése alapján kivágják, a papírcsíkokat összeragasztják, ilyen „egyszerű" az egész. Persze nem mindenütt. Csak ahol egyszerűvé tesszük.

Ünnepélyes pillanatok — után

Az úgynevezett mázológéphez érkezünk. Ez is óriás. Az üzemvezető talán tréfásan, talán komolyan mondja, *történelmi pillanatok zajlanak:* a számítógép itt eddig csak ellenőrzött, *most veszi át az irányítást.*

Ilyet még nem láttam. Megdobban a szívem, várom, hogy valami egészen furcsa történjen. De semmi. Talán csak kicsit többet pillanatunak a műszerekre, a színesen villódzó monitorokra azok, akik értenek hozzá. Lassan, méltóságteljesen fűződik át egy új tekercs eleje a megszámlálhatatlan hengerpár között, aztán a gép üzemi sebességre gyorsít, s a nagy pillanaton észrevételenül túl vagyunk. Nézem *Csinger* Attilát, aki négy éve, azaz a beruházás kezdete óta van itt. Látszik is, meg mondja is, szereti ezt a masinát. Nem csodálkozom. Csak amikor kifelé tartunk a csarnokból, akkor csendül vissza a fülembe a szőke fiatalember egyik mondata. Amikor azt kérdeztem, mi a beosztása, azt válaszolta: *első segítő*. Nyilván a gépmesteré. De most? Kinek is az első segítője...?

Az igazgató szobájában Franciszek *Statkiewicz*, a KOSTAZYN papírgyár műszaki igazgatóhelyettese, aki az ünnepélyes átadásra érkezett, elmondja benyomásait.

— Az a nagyszerű ebben a beruházásban, hogy egyszerre történt meg minden. Nem hiányoznak a „részletek" sem, megépültek a raktárak, az osztályozók, csomagolók, laborok, minden. És valamennyi gyárrészleg igen korszerűen fölszerelt. Bár mi nagyobb gyár vagyunk, mint a szegedi, úgy gondolom, van mit ellesnünk magyar kollégáinktól.

— *Mennyire nehéz egy ilyen, magyar viszonylatokban hipermodern gyárat felépíteni?*

— Csak annak nehéz biciklizni, aki nem tud — vélekedik az igazgató. — Ferencsik sem mondta, hogy milyen nehéz vezényelni, pedig biztos nem egyszerű. Mégis világhírű lett. Azért is, mert volt a háta mögött egy csapat. Most én is így vagyok vele. Annak nehéz egy beruházást végigcsinálni, aki nem ért hozzá, aki nem tudja, hogy az elképzelések szigorú logikája szerint mikor, minek, hol kell bekövetkeznie. Aki mögött nincs olyan tehetséges gárda, mint énmögöttem. Szerencsés helyzetben vagyok. Fél év múlva, amikor nyugdíjba megyek, azt hiszem egy *jól működő szervezetre hagyok egy jól működő berendezést.*

1984. január 30-án, délelőtt fél tizenkettőkor az új büszkeségről, az 5-ös számú gépről lejött az első papír. A papírgép 548 méter/perc sebességgel gyártotta, a termék tömegsúlya 74 gramm négyzetméter. A próbaüzem sikerült, 1984. szeptember 31-ig a termelés értéke az új gépen: 540 millió forint volt.

★

Pénteken felavatták a Papíripari Vállalat korszerűsített és kibővített szolnoki gyárát. A rekonstrukció, a VI. ötéves tervben a hazai könnyűipar legnagyobb fejlesztése, kiemelt állami nagyberuházása volt.

Az avatóünnepségen *Juhász* Mihály, a Papíripari Vállalat vezérigazgatója beszámolt az elmúlt negyvenöt hónap során végzett munkáról, majd *Szabó* Imre ipari miniszterhelyettes tartott ünnepi beszédet.

Az ünnepségen felszólalt Gennagyij *Pronyin*, a Szovjetunió erdőgazdasági, cellulóz-, papíripari és fafeldolgozóipari miniszterhelyettese is.

Kapuvári Gábor

Emlékezés Vértes Lászlóra

Ma lenne hetvenéves. Hihetetlen, mert aki ismerte sziporkázó szellemét, fiatalos mozgását, minden iránt érdeklődő egyéniségét, nem is tudja elképzelni idős emberként. Nem is lesz az soha, *mindig ötvennégy éves marad* —, ez a fiatalon elhunyt emberek kárpótlása az élettől.

1914. november 3-án született Budapesten, elemi, majd középiskolai tanulmányai után az orvostudományi karra iratkozott be, de két év után szűkös anyagi körülményei miatt nem folytathatta tanulmányait. Érdeklődése változatlanul a természettudományok felé fordult, barlangkutató lett belőle. Itt ismerkedett meg Kadic Ottokárral, a neves geológussal, aki megbízta *a solymári barlang feltáró munkálatainak vezetésével.*

A háború — mint annyi más kutatót — egy időre őt is elragadta munkája mellől, csak 1945 tavaszán került haza a frontról, amikor azonnal a Magyar Nemzeti Múzeum szolgálatába állt. Először a Természettudományi Múzeum föld- és őslénytani osztályát vezette, majd a Történeti Múzeum gazdag *paleolit-gyűjteményének kezelését vette át.* Érdeklődése a korábbi pleisztocén gerinces fauna vizsgálatáról egyre inkább az ősemberi leleteket kísérő kultúrmaradványok kutatására terelődött. Tizenhét éven át, haláláig, a Történeti Múzeumban dolgozott. Évek során, a különböző paleolit lelőhelyekről felgyülemlett lelethalmaz, elsősorban rétegtani szempontok szerinti kronológiai besorolását végezte. Érezte, hogy a tipológiai besorolás sikamlós talaj, az egymásutániság sokszor egyidejűséget takar.

Lényegében *elindítója volt a ma oly sokat emlegetett és egyedül célra vezetőnek tartott interdiszciplináris kutatásoknak.* A klasszikus paleolit-lelőhelyeket — istállóskői barlang, Szeleta-barlang, a tatai lelőhely, stb. — korszerű módszerekkel újra megvizsgálta és feltárta.

Koenigswald, neves paleoantropológus szerint, az ősembertan tudományának egynegyede embertan, egynegyede őslénytan, egynegyede régészet, az utolsó negyede pedig képzelőerőből, intuicióból, kemény munkából és jó szerencséből áll. Vértes László mindegyikkel rendelkezett. Alaposságára jellemző, hogy *majdnem minden klasszikus lelőhelyet bejárt a világon,* hogy saját szemével lássa az összehasonlító anyagot, amihez viszonyíthatta a hazai leleteket. Mindenben egzaktságra törekedett. Munkáiban matematikai módszereket alkalmazva, pontos összefüggéseket állapított meg a már-már áttekinthetetlen tömegű anyagban.

A vértesszőllősi előemberi település feltárása betetőzte tudományos munkásságát. Életének utolsó éveit ez a munka töltötte ki. A lelőhely nem róla kapta nevét, mégis szimbólumnak tekinthető. Ma védett terület, konzervált, bemutatható szabadtéri múzeum. A világ minden tájáról jönnek szakemberek a megtekintésére.

Sokoldalú tehetség volt. Óceániai maszkokat gyűjtött, tehetségesen rajzolt karikatúrát, melyeket — horribile dictu! — ismeretterjesztő könyveibe sem átallott betenni. Kiváló könyvének, a Kavics-ösvény-nek megjelenését már nem érhette meg. Avatott kézzel vezeti végig az olvasót e nehéz tudományág gyönyörű útjain. Rádióból, televízióból, ismeretterjesztő lapokból az egész ország művelt közönsége ismerte megnyerő egyéniségét. Személyében nemcsak egy *kiváló kutatót,* de egy *rendkívüli embert* is elvesztett a magyar tudomány.

Hankó Ildikó

A Magyar Nemzet megkérdezte:

Megtisztult-e a Feneketlen-tó vize?

Siralmasan festett az elmúlt években a budai Feneketlen-tó. A víz oxigéntartalmának csökkenése a pusztulás veszélyével fenyegetett. Annak idején lapunk is hírül adta, hogy a kerületi tanács egy nyugatnémet víztisztító berendezés alkalmazásával próbálja megmenteni a tavat. Több mint egy éven át bugyborékolt a tó közepén a kicsinyített katamaránt törzsre emlékeztető kék gépezet, míg egy októberi napon el nem tűnt a vízből. *Tisztább lett-e általa a Feneketlen-tó vize?* — kérdeztem dr. *Gombos* Zoltánnét, a XI. kerületi tanács tervosztályának munkatársát.

— A kísérlet sikerrel zárult. Jelenleg jó az oxigéntartalom a vízben, a tó állapota kielégítő.

— *Hogyan őrzik meg ezt az állapotot, mit tesznek azért, hogy ne következzen be újabb romlás?*

— A Műegyetemen most folynak a vizsgálatok, hogy milyen módszerekkel védjük a tavat és hogyan akadályozzuk meg a nyolcvanas évek elején kialakult katasztrofális helyzet megismétlődését.

— *Ha jól emlékszem, annak idején néhány hónapra terveztek a berendezés használatát...*

— Valóban, két-három hónapról volt csak szó, de a nyugatnémet partner nálunk hagyta a gépet, amíg nem talált rá vevőt. Így maradt a tóban tavaly július 8-ától egészen ez év október 15-ig; most, ha jól tudom, az ár- és belvízvédelmi készenléti szolgálat állítja üzembe valahol.

— *Mibe került a tanácsnak a tó kitisztítása?*

— Csak energiaköltségünk volt, valamint százhetvenezer forintot fizettünk a berendezés szállításáért. *Stog* úrnak ugyanis reklám volt a feneketlen-tavi kísérlet, úgynevezett referenciaterület, berendezését itt próbáltuk ki, és az eredmények láttán talált vevőre a biológiai víztisztító. Szerencsés véletlen folytán jött létre ez a vállalkozás, a cég müncheni képviselője éppen akkor járt Magyarországon, a Műegyetemen, amikor az újságok a Feneketlen-tó katasztrofális állapotáról cikkeztek. Felajánlotta a víztisztító kipróbálását, így került Stog úr berendezése a tóba és járult hozzá a víz biológiai egyensúlyának helyreállításához.

(j. i.)

Ősz '84 — a Kárpátok alján (4)

Messzenyúló kapcsolatok

Útitársunkul szegődött az őszi nap. Autónk Szolyva felé indult. Elmaradnak Ungvár házai, gyárai; s elérjük Szerednyét. A jó bor vidékét, ahol egykoron Dobó István is megpihent az egri vár ostroma után. Kilométereken át szőlőültetvények kísérnek, majd messziről előbukkan a munkácsi vár. Szépítik, renoválják. Mint ahogy minden haladó hagyományt nagy tisztességgel ápolnak a Kárpátok alján. Nagy történelmi igazságtevés ez, hiszen hajdanán is úgy volt: a jó ügy összekapcsolta az itt élőt.

Sorsközösség

Tanult kollégám, *Márkus* Csaba, a Kárpáti Igaz Szó főszerkesztő-helyettese meséli: — Tudod, nemcsak az köt minket össze, hogy 44-ben itt ugrottak le a magyar, orosz és ukrán partizánok. Messzebb nyúlik itt minden. Esze talpasaihoz e környéken csatlakozott ruszin, itt muzsikált neki Cinka Panna. Egyformán sújtotta a Schönborn-uradalom kegyetlensége, ahol a századelőn még botozták a magyar, a szlovák, az ukrán, a ruszin parasztot.

— Az e tájon élők egymással sosem pöröltek — mondja. — Csak a mindenkori uralkodó osztály szította az ellentétet, s közben észre sem vette, hogy a sorsközösség miként hozta közel az embereket. Ez az egymással megbékéltség lett aztán az az alap, mely negyven évvel ezelőtt kikövetelte azt, hogy egy népnek tekintsék a Kárpátok alján élőket.

Szolyva. Hatalmas bútorgyára uralja a városkát. Sok ország ismeri az itt készülő termékeket. Gépgyár. Része a KGST-kooperációnak. Vegyi üzem. Ide térünk be. A fiatal üzemmérnök, *Eckmann* János kísér. Mutatja a 80 éves épületet, majd az újat, s közben magyarázza a csodát. Azt, hogy az ideérkező fa minden darabja és cseppje hasznosul. Készül ipari faszén, kátrány, ecet, festék, s ki tudja, hányféle vegyi szövület eredményeként dobozba, üvegbe kerülő anyag. — A fa, e vidék kincse, aranya, mindene — mondja már-már költőien. És a gyárak itt és a környéken megadják bőven a mindennapit. Hol van már az a világ, mikor néhány fűrésztelepen kívül nem volt hol dolgozni e tájon?! Büszkén mondja: szoros a kapcsolatuk a nyírbogdányi kőolajipari gyárral. A kezembe kerülő szolyvai újság első lapján a Felső-tiszavidéki Erdő- és Fafeldolgozó Vállalat szakembereinek látogatásáról olvasok.

A szanatóriumban

— És most kimegyünk a gyár szanatóriumába — mondja M. *Lizanec*, a gyár igazgatója. A Latorca-völgy kanyargós útjain hamar megtaláljuk. Mit tagadjam: kis üdülőre számítottam. Megszoktam, hogy sokfelé gyárnak mondják az üzemet, kombinátnak a gyárat, szanatóriumnak az üdülőt. De most megdöbbenek. Egy valódi szanatórium előtt állunk meg.

— Ezt mi építettük. A gyár. Volt valamicske pénzünk — így az igazgató. Építkezés előtt eladtunk egy csomó helyet kijevi, lvovi, moszkvai üzemeknek, pár évre előre. Ebből is összejött egymillió. Az egészségügy vállalta, hogy felszereli a gyógyító részleget. Nos, így lett a szolyvai gyógyvízen — gyógyszanatórium. Egy 24 napos turnus a mi dolgozóinknak 20 rubelba kerül.

Szívesen segített mindenki. A Kárpáton-túli terület több mint 300 gyógyforrásából ugyanis alig 30—40-et hasznosítanak. Talán csak Poljana épült ki megfelelően. Hát miért is ne adtak volna egy gyárnak zöld utat? Itt tetőt fedett a mérnök, lapátolt az igazgató, szerelt a segédmunkás. A 240 embert befogadó épület a hegykoszorú ölelésében több mint csábító.

Vereckei Béla, a gyár idős műszakija, a táj önkéntes történetírója mondja: — Tudja, itt egykoron a Schönbornok, a Perényiek csak arrafelé építettek utat, amerre érdekeik megkövetelték. Letarolták a hegyről az erdőt, s újat senki nem telepített. Itt hatvan évvel a jobbágyság eltörlése után vasárnap megbotozták, aki hét közben „vétett" valamit. Ha ma erről mesélek — nem hiszik. De hogyan is hihetnék, amikor az egykori falu ma 17 ezres város, amikor a gyárak üdülőt, szanatóriumot építenek, amikor saját újságunk jelenik meg. Letarolt hegyeink sebeit új telepítésű tölgyek és fenyők gyógyítják.

A Latorca völgyében

Mielőtt elindulunk Volóc — Verencke felé, még megnézünk valamit. Egy helyet, mely a 40 évvel ezelőtti időt idézi. Egy fa helyét. Itt, az erdőben állt, nőtt naggyá, hatalmassá a sok száz éves tölgy. A monda szerint ez alatt ismerkedett meg Rákóczi Ferenc Cinka Pannával. Itt muzsikált neki a szép cigánylány. A fát, az erdőt nem kímélte a háború. Itt csaptak össze a partizánok Danczer-Darányi SS-legényeivel. A harcosok el-eltűntek, visszatértek, s újra csapást mértek a partizánvadászokra. A fa a harcokban elpusztult, de körülötte sarjad újra az erdő. Melyet Polenától Vereckéig ma is Cinka Panna erdejének mondaanak.

Utunkon tovább Jurij *Klim*, a szolyvai újság munkatársa kalauzol. Csodás hegyi utakon kanyargunk, mellettünk a folyó kristálytiszta vize. Aztán egy sorompóval zárt útra kanyarodunk, a természetvédelmi területre. Pisztrángos tavak sorakoznak mértani rendben. Anna Ivanovna *Kukis*, az erdész felesége irányítja a halgazdaságot. Évi 30 tonna halat szállítanak innen a környező városokba. Szivárványos pisztráng és egy távolkeleti fajta honos a hegyi vízben.

— Itt élünk fenn, a hegyek között. Télen-nyáron társaink az őzek, szarvasok, muflonok. Néha farkas is téved erre, s már medve nyomát is láttuk. Ez a hegy itt mögöttünk csaknem kétezer méter magas. Csendhez szoktunk, csendben élünk. Ha vendég jön, megtiszteljük.

Már sötét este van, amikor visszaindulunk. Mellettünk, a folyó mentén futó sínen robog az expressz. Budapestről jön és Lvovon át — Moszkva felé tart.

Burget Lajos

Új, közös külkereskedelmi vállalat

Chemo-Caola néven új külkereskedelmi vállalatot alapított a Caola Kozmetikai és Háztartásvegyipari Vállalat és a Chemolimpex Külkereskedelmi Vállalat — jelentették be az érintett cégek vezetői pénteken, a MUOSZ székházában megtartott sajtótájékoztatón. Az új szervezetben a külkereskedőket az eddiginél jobban érdekeltté teszik a piacok feltárásában, az újdonságok külföldi bevezetésében, a Caola konvertibilis exportjának fokozásában. Az új külkereskedelmi szervezet segítségével a piackutatás, a gyártás és az értékesítés folyamata az eddiginél összehangoltabb lesz. A külkereskedők — akik a Caola központjában kapnak majd helyet — közvetlen piaci tapasztalataikkal járulhatnak hozzá a korszerűbb, a kereslethez igazodó termékszerkezet kialakításához, illetve a különféle kozmetikumok és háztartási cikkek összetételét meghatározó divatirányzatok gyors követéséhez.

Arra is reális lehetőség kínálkozik, hogy újabb licenceket, gyártási eljárásokat vegyenek át a Chemolimpex nagynevű partnereitől. Az NSZK-beli, hajápolószereket gyártó *Schwarzkopf* céggel már előrehaladott tárgyalásokat folytatnak közös vállalat létrehozásáról.